

Prof. Dr. Hayrettin Karaman: Bana en çok kürtaaj, organ nakli ve ötanaziyi soruyorlar

Ömer Çakkal

H z. Âdem'den beri insanın sağlığını yaşamını birinci dereceden etkileyen faktörlerin başında gelen dinin tıp bilimine ve sağlığınıza etkisini hafife almak pek akıllıca değil. Bugün de yaşayan milyarlarca insanın sağlık algısı, dini sınırlar içinde belirleniyor. Yeni teknoloji ürünü tedaviler dinlerin uygun görüp görmemesi doğrultusunda gelişimini sürdürabiliyor. Dinlerin penceresinden "helal"

olan yöntemler rağbet görüyor, "mekruh" ya da "haram" olanlar çoğunluk üzerinde kabul görmüyor. Hal böyleken sağlık algımıza bir de İslam hukukunun penceresinden bakmak üzere Prof. Dr. Hayrettin Karaman'ın kapısını çaldık. İslam hukukunun yaşan otoritelerinden biri olarak kabul edilen Karaman Hoca, akademik yaşamının 50. yılını geride bıraktı. Hocanın, yarım asırlık tecrübesinin imbiğinden süzerek söylediği nokta atışı cümlelerden çıkaracağımız dersler var.

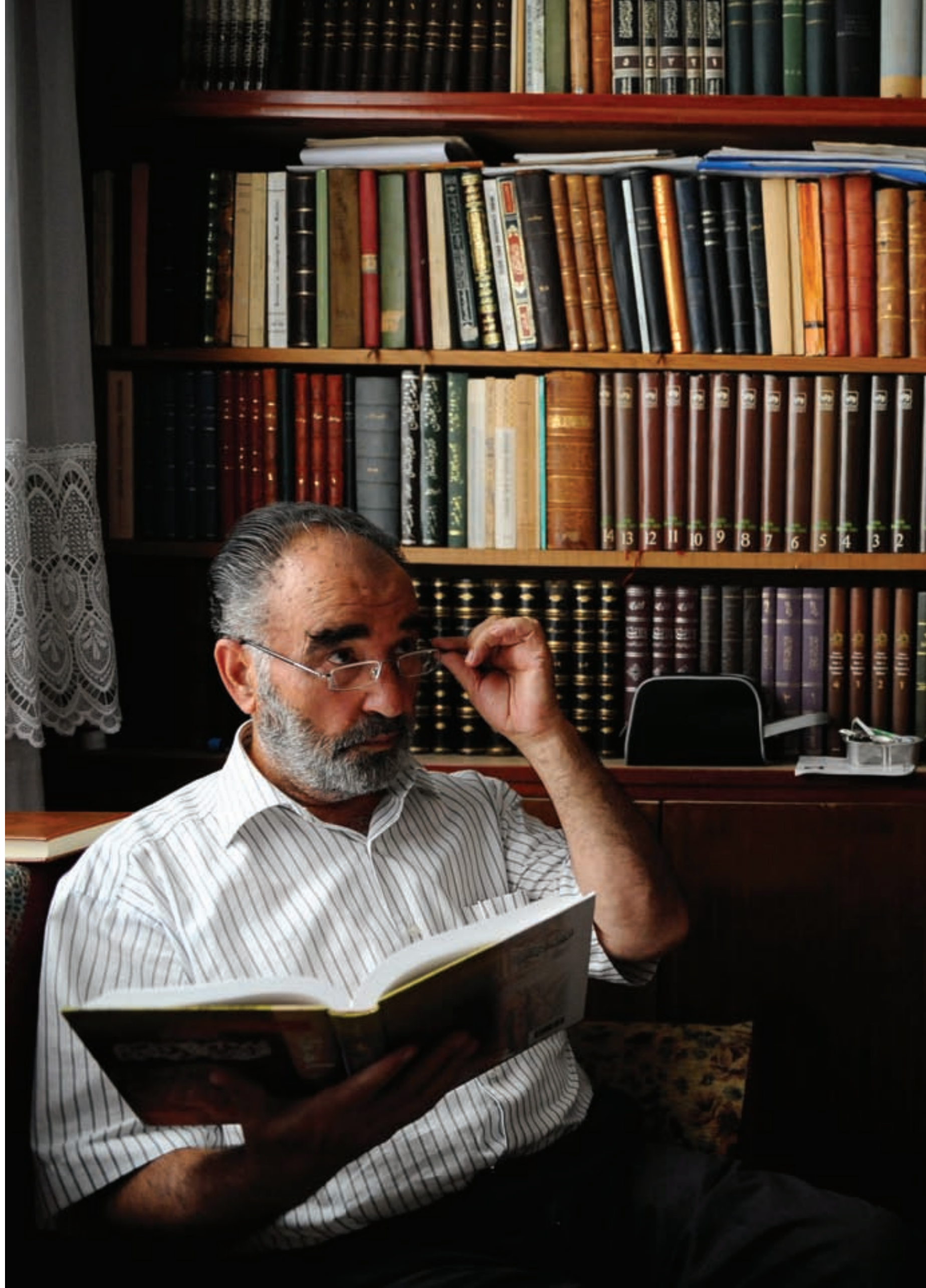
Çocukluğumuzda doktorlarımız koca karılar, ilaçlarımız da onların verdikleri ilaçlardı

Hastane ile tanıştığınız günü hatırlıyor musunuz? Neler yaşamış, neler hissetmişsiniz?

1940'lı yıllarda Çorum Cumhuriyet İlkokulu'nda okurken birkaç arkadaş, girmek istemediğimiz bir dersten kurtulmak için dizkapaklarımızdaki -hiç eksik olmayan- düşme ve çarpma yaralarını bahane ederek hastaneye git-

Fotoğraflar: Sedat Özkömeç

“İslam hukukuna göre öldürme ve sakatlamalarda kasıt, ihmal, tedbirsizlik yoksa ceza da olmaz. Kusur, ihmal ve tedbirsizlik bulunduğu takdirde tazminat gerekir. Tazminatı ‘Doktorlar Birliği’ gibi bir kuruluş veya kurum öder.”

me izni aldık. Devlet hastanesinde “Pansumancı Sıddık” isimli bir amca vardı. Çorumlular, hastanede her derde deva olan, herkese yardım etmeye çalışan bu zati tanırlandı. Bizi de o karşıladı, güler yüzle “Gelin bakayım.” dedi. Dizlerimize beyaz bir pomat sürdü, üstünü de açık bıraktı. Sıyrılmış pantolonlarımızla hastaneden ayrıldık. Biraz sağda solda dolaştık, okul vakti bitti, evlerimize döndük.

Kronik ya da sürekli bir rahatsızlığınız var mı? Bunlarla ilgili ne gibi tedaviler gördünüz, görüyorsunuz?

Paratifo, sıtma ve uyuz geçirdim, grip sayıya gelmez. Safra kesem ve apandisitim alındı, omuriliğimin zar içinde oluşan bir kitle dört buçuk saat süren bir operasyonla alındı. Devamlı olarak da yüksek tansiyon ve prostat tedavisi görüyorum.

Unutmadığınız bir hastane yolculuğunu anlatır mısınız?

Belimden ameliyat olduktan sonra taburcu olunca eve sedye üzerinde ambulansla gelmişim, indirilirken dışarıda tanıdıklar etrafıma toplanınca bir tuhaf oldum. İşte bu ameliyata bir ramazan günü oruçlu olarak kendi başıma hastaneye gittim. Marmara Üniversitesi Hastanesi idi. Odama gidip yattım, tetkikler yapıldı, o gün orucumu tamamladım. Ertesi gün de bizimkiler biraz geciktiler, ilgililer bana bir uzun gömlek giydirdiler, arabaya bindirdiler, ilaçları kucağıma yığdılar ve sürerek götürdüler; işte o zaman da bir tuhaf olmuşum.

Hastalandığınızda ilk ne yaparsınız?

Hemen doktora gitmekte acele etmem; biraz durup anlamaya çalışırım. Uzun yılların verdiği tecrübeyle gerekli gördüğümde doktora giderim. Dua her zaman yaptığımız ibadetimizdir. Bitki ilaçlarını ancak yardımcı olarak kullanırım.

Klasik tıbbın dışında alternatif teda-

vilerle hiç tanıştınız mı? Ya “kocakarı ilaçları”yla?

Çocukluğumuzda zaten doktorlarımız koca karılar, ilaçlarımız da onların verdikleri ilaçlardı.

Bu güne dek ailenizden kimleri kaybettiniz? Bu ölümleri nasıl karşıladınız; teslim mi oldunuz, isyan mı ettiniz?

Babam, annem, iki ablam, bir küçük kız kardeşim bir de küçük erkek kardeşim vefat ettiler. Çocuklarım, torunlarım ve onların çocukları var elhamdülillah. Asla isyan etmedim. Teslim oldum ve ağladım.

Hiç psikolojik tedavi gördünüz mü?

Ben görmedim. Eşim menopoz döneminde gördü. Anneannem Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesinde vefat etti.

Psikoloji hastalarını sanki arafta, uykuda, dünya ile öte âlem arasındaki varlıklar olarak görür kimileri. Sizin bu noktada düşünceniz ne?

Bunlar da diğer hastalar gibi hasta insanlardır.

Tüp bebek ve diğer konularda sempozyumlara katıldım

Buradan itibaren izninizle toplumuzdaki din, sağlık ve tıp algısı üzerine konuşmak istiyorum sizinle. Medeniyetimizde sağlık bilimleri ile din bilimi hep iç içe olagelmıştır. Bugün insanımız bu iç içeliğin ne denli

farkında? Farkındalık yeterli düzeyde değilse insanlar bu durumda ne kaybediyor?

Bugün insanımızın hayatında dinin yeri daralmış, bilgisi de buna göre azalmıştır. Sağlık bilgisi ve hassasiyeti ise medya sayesinde oldukça canlıdır.

Bir din âlimi olarak sağlıkla ilgili size en sık hangi konular soruluyor, ne tür sorulara muhatap oluyorsunuz? Bilgi verebilir misiniz?

Akıl, ruh ve sinir hastalıkları soruluyor. Kadın doğumla ilgili (doğum kontrolü, sakatlık yüzünden kürtaj vb.) sorular var, bir de organ nakli, ötenazi ve beyini ölmüş hastaları makineden çekme konuları soruluyor.

Size sorulan sorularla ilgili, kompleks hale gelmiş sağlık meseleleri hakkında görüş belirtmeden önce hekimlere başvuruyor musunuz? Örneğin “Spiral ile doğum kontrolü caiz midir?” diye bir konu sorulduğunda “Şu spiral nedir?” diye bir hekime danışıyor musunuz? Ya da organ nakli, beyin ölümü gibi konularda işin tam boyutunu öğrenmek için doktorlarla diyaloga girdiğiniz oldu mu? Bu tür durumlarda oğlunuz İhsan Bey’e mi danışıyorsunuz, başka hekimlere de danıştığınız oluyor mu?

Mutlaka ilgili branşın uzmanı ile konuşurum. Kadın doğum hastalıkları konusunda kırk civarında bayan doktor ile seminerler yaptık. Tüp bebek ve diğer konularda sempozyumlara katıldım, bu konuların ülkemizdeki otoritelerini davet ettik ve bilgi aldık.

Gelenekte din âlimlerinin bazı tıbbi durumlarda kendilerine danışıldığında “Hâzık bir hekimden görüş alın” diye tavsiyede bulunduğu rivayet edilir? Hâzık bir hekim, bir başka deyişle hekim-i hâzık sizce kimdir? Bundan kastedilen nedir?

En azından tıbbın bir dalında uzmanlaşmış, işinin ehli ve ahlaklı doktordur.

İslam hukukuna göre doktor ihmal ve tedbirsizlik yaptığında tazminat gerekir

Tarih boyunca olageldiği gibi günümüzde de tıpta mesleki hatalar olabilmekte. Bunlar bazen insanların bir organının aksamasına, bazen de hayatına mal olabilmekte. Hekimin sorumluluğu ve hasta hakları bakımından konuya yaklaşıldığında İslam hukuku tıbbi hatalara nasıl bakmaktadır?

Öldürme ve sakatlamalarda kasıt, ihmal, tedbirsizlik yoksa ceza da olmaz. Kusur, ihmal ve tedbirsizlik bulunduğu takdirde tazminat gerekir. Tazminatı “doktorlar birliği” gibi bir kuruluş veya kurum öder.

21. yüzyılda tıp, sağlık, sağlıklı olmak nedir sizin için?

Tıp, bir bilim ve bu bilimin sağlık alanında uygulama dalıdır. Sağlık, hasta olmama halidir. Sağlıklı olma, hasta olmamanın yanında hastalıklara karşı dirençli de olmaktır.

Hastalığın özel hastanelerin artmasıyla birlikte ‘mal’ haline gelmesi ile ilgili bir tartışma var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Özel sektörün sağlık alanında daha etkili ve artan miktarda yer alması bizi ‘insani bir erozyona’ götürür mü?

Sağlığı koruma ve hastalıkların tedavisi, havâic-i asliye (temel ihtiyaçlar) arasındadır. Temel ihtiyaçlarını kendileri karşılayamayanlara toplum/devlet yardım etmeye mecburdur. Devlet hastaneleri bu işe yetmiyorsa özel hastaneler de olur. Hastalığın haksız kazanç aracı haline getirilmesi bir ahlak meselesidir ve devlet hastanelerinde de istismar olabilir.

Madalyonun öteki yüzü var bir de. Hastayken kendisini önce müşteri, sonra tüketici konumuna yükselten, hiçbir şeyden memnun olmayan, deyim yerindeyse “parayı bastırıp” öne geçmeye, hak etmediği hizmeti talep etmeye çalışan hastalar hakkında neler söylersiniz?

Bu da ahlak meselesidir. Bir ülkede

doktorların tamamı iyi ahlak, hastaların tamamı kötü ahlak sahibi olmazlar; her iki gurupta da iyiler ve kötüler vardır. Şimdi “kötülerin” daha çok olduğunu düşünüyorum.

Hastalık lütuf değil, imtihan ve iptiladır

Yönetmen Sırrı Süreyya Önder, SD’ye verdiği röportajda “Hastalıklar bize bu hayatın çok da baki olmadığını, bu organlarımızın sizin emrinizde at koşturamayacağını gösterir.” demişti. Sizce de hastalıklar bir anlamda bize sunulmuş bir lütuf mu?

Hayır, imtihan ve iptiladır, Allah’tan sıhat ve afiyet dilenir, hastalık dilenmez. Hayatın fani olduğunu bilmek ve bu şuur ile yaşamak hastalığa kalmışsa işi şten geçmiş demektir.

Sizce günümüzün doktorları hastalıkların tedavisine doğru noktadan bakabiliyorlar mı? Sağlık aslında “iyilik hali” derler ya hani, karşılıklarına gelenin tamir edilecek bir motor dişlisi değil de insan olduğunu ayırt edebiliyor; onun ruhunu ve moralini de tamir etmeye odaklanabiliyorlar mı?

Olması gereken ikincisidir ve bunu da yapan doktorlar oldukça azdır. Tıp eğitiminin bu konuya da odaklanması gerekiyor.

Alzheimer örneğinde olduğu gibi eskiden yaşamın doğal bir parçası olarak kabul edilen kimi belirtiler bugün hastalık olarak görülüyor ve tedavi edilmeye çalışılıyor. Sağlık kavramının sınırının genişlemesi neredeyse herkesi hasta tanımına sokmaya başladı. Sizce bu arayışlar insanoğlu olarak ölümsüzlüğün peşinde olmamızdan mı kaynaklanıyor?

Bazıları ölümsüzlüğün ve her şeye rağmen yaşamanın peşindedirler. Müminler gerekeni yaparak emaneti korumaya çalışıyorlar ve vakti geldiğinde ise onu sahibine teslim etmeye hazır olurlar.

Ötenazi insan hakkı değildir, adam öldürmek ve intihar etmektir

Ötenazi, hemen her röportajımızda tartıştığımız bir husus. Ötenaziyi bir insan hakkı olarak görenler var. İslam dininin bu noktada kesin/değişmez bir hükmü var mı? Bu konuda İslam fıkhı ne diyor?

Ötenazi adam öldürmek ve intihar etmektir.

İzin verirseniz son olarak ülkemiz

“Sağlığı koruma ve hastalıkların tedavisi, havâic-i asliye (temel ihtiyaçlar) arasındadır. Temel ihtiyaçlarını kendileri karşılayamayanlara toplum/devlet yardım etmeye mecburdur. Devlet hastaneleri bu işe yetmiyorsa özel hastaneler de olur. Hastalığın haksız kazanç aracı haline getirilmesi bir ahlak meselesidir ve devlet hastanelerinde de istismar olabilir.”

sağlık sisteminin sizin pencerenizden nasıl görüldüğünü anlamaya çalışmak istiyorum. Bir hasta gözüyle baktığınızda, bugün bir özel hastanenin kapısından içeri girmekle devlet hastanesinin kapısından içeriye girmek arasında, alacağınız hizmeti düşündüğünüzde ne gibi farklar var?

Devlet hastanelerinde sıra beklemek, ilgisizlik, psikolojik tatsızlık, bazı konularda yetersizlik, seçme yerine kime düşersen usulü var. Özel hastanelerde bunlar yok sayılır.

Hükümetin sağlık politikalarını nasıl görüyorsunuz?

Hükümet devlet hastanelerini özel hastaneler ve muayenahaneler mertebesine getirmeye çalışıyor ama bu kadar nüfus ve bu kadar tıbbi imkânlarla bu amaca ulaşmak uzun yıllar alabilir.

Ülkemizde hastaların hastalıklar ve sağlık sistemine üzerine bilgi sahibi olduğunu düşünüyor musunuz? Yani muayeneye giden hastada şöyle bir anlayış var: Önce Allah’a, sonra sana emanetim. Pek çok alanda bilgimiz yeterli değil ama sanki sağlık alanında özellikle bir bilgisizlik içindeyiz. Bu noktada neler söylersiniz?

Toplumdaki genel bilgisizliğe nispetle tıp konusundaki bilgi çok eksik de olsa iyi sayılır.